

Prof. Dr. Mustafa Fayda

PROF. DR. MUSTAFA FAYDA İLE SÖYLEŞİ: “KONYA’DA İLİM GELENEĞİ VE MUSTAFA KÜÇÜKAŞCI”

DÂRÜLMÜLK
(Röportaj)

Hocam Konya denince genellikle Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî ismi de akla geliyor. Siz ne dersiniz?

Anadolu’nun ismi Selçuklularda Rum’dur. Allah’ın Din-i Mübin-i İslâm’a hizmet için yarattığına inandığımız aziz Türk Milleti, bu bizim coğrafyamızın ismini Kur’an-ı Kerim’de Rum suresi olduğu için hiç değiştirmemiş, biz bunu yalnız Mevlânâ için kullanılıyor diye konuşuruz. Hâlbuki öyle değildir.

Ben Medine’yi Münevvere’de Beşir Ağa Ribat’ında kaldım. Vakfiyesinde ne diyor biliyor musun? “Burada Diyar-ı Rum’dan gelen talebeler kalacak” diyor. Diyar-ı Rum canlı bir kelime. Kur’an-ı Kerim’de Sure-yi Rum vardır. Bundan dolayı değiştirmiyorlar.

Bir komplekse de düşmüyorlar Rum adı kullanılıyor diye.

Konya’nın iltiması şu; İslam Dünyası, “El meşriku’l-İslami ve’l- mağribu’l-İslami” var biliyorsunuz? Endülüs Kuzey Afrika, Mısır batıya, diğerleri doğuya dahil. Konya’da ikisinin de en büyüklerinden iki insan buluşuyor; Muhyiddinü’l-Arabi ve Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî. Osmanlı kimi getiriyor Şeyhülislamlığa? Davud-ı Kayseri’yi, İbnü’l-Arabi hazretlerini şerh eden adamı. Şeyhülislam yapıyor. Mevlüdün ruhunda marifetullah, hakikat-i Muhammediye var. Hepsini böyle gitmiş Osmanlı’nın. Çünkü Fatih Sultan Mehmet’ten Yavuz Sultan Selim’e kadar bütün Osmanlı Devleti bu gelenekten geliyor

Yavuz Selim onun kabrini buluyor. Vakıf kuruyor. Cami yaptırıyor. Türbesini yaptırıyor Şam’da. Sin şına girince (Selim Şam’a girince) kerameti

de kaydedilir. Ben Şam’da bulunduğum iki aylık sürede bir defa Ümeyye Cami’nde Cuma kıldım. Onun dışında bütün cumalarımı İbnü’l Arabi Mescidinde kıldım.

Yavuz çok büyük bir padişah 8 yılda devleti ne kadar geliştirdi. Müslümanlarla Mücadele en zor mücadeledir Osmanlı Devleti’nde. O buna girişti.

İbnü’l Arabi Kuzey Afrika’dan Mısır’a, Suriye’ye Haremeyn’e gidiyor demleniyor demleniyor. Sonra Anadolu önce Malatya herhalde oradan Karaman’a da uğruyor zannedersen ve Konya’ya geliyor, yerleşiyor. Konya’da Sadreddin Konevî Hazretleri. Çok ehemmiyetli bir kültür hamulesinin bulunduğu yer olarak Konya manşetini kimse atmadı bu zamana kadar. Bunu hatırlatmak lazım; Doğunun ve Batının kutupları Konya’da

buluşuyor. Konya boşuna Konya olmuyor.

Bu gerçekten önemli; Endülüs biliyorsunuz ayrı bir coğrafya ve Endülüs'ün kaderi de Avrupa'yı uyandıran bir medeniyetin mahallidir. Endülüs bugün Rönesans, Reform ve Aydınlanma devrinin hepsinin hazırlayıcı olan fikrin kaynağını teşkil eden yerlerdendir. Avrupa Yunan filozoflarına orada yapılan tercümelemlerle muttali olmuştur.

Doğu İslâm Dünyası adına Osmanlılardan da çok etkileniyorlar

Doğru

Konya sizin için ne ifade ediyor sorusuna çok güzel bir giriş yaptınız. Bir kere Dünya tarihinde hangi şehirlerde var böyle bir rüçhaniyet! İslam'ın intişarından sonra iki kanadı temsil eden iki kanadın kültür ve ruhunu temsil eden iki isim Konya'da buluşmuş oluyor. Konya bu mayayla yoğrularak bir Darulmülk oluyor.

Sadrettin Konevî hazretlerinin de Konya'daki yüksek seviye ilim adamlarının alaka noktası

olduğunu hiç unutmamamız lazım. Yani şunu demek istiyorum: Bu tesir devam etmiş ve İbnü'l Arabi rengini bulmuş. Aynı kıvamı Hazreti Mevlânâ İbnü'l Arabi hazretlerinden demlendiği için öğrenmedi; bu anlayış daha önce de vardı.

Peki tarihsel süreçte Konya'nın giderek daha geleneksel bir kisveye bürünmesi nasıl oluyor Hocam?

Konya medreseleri ile yazılan kitaplarıyla bu düşüncelerle ilgisini içinde devam ettirmiş. Dedemin medresesi İslah-ı Medaris, nakşi şeyhinin hoca olduğu bir yer. Dedem İbnü'l Arabi hazretlerini seviyor, Abdullah Bosnevi'yi, Sadrettin Konevi'yi seviyor. Bildiğimiz Nakşi kültürüne uymuyor yani. Asıl büyük bir hocaefendi var; Fahri Kulu Hoca Efendi İbnü'l Arabi'nin aşığı, hadis hocamız Ali Osman Koçkuzu Bey Paşa Kapısı kitabında anlattı. Medreseyi kuran Konya Valisi, İslah-ı Medarisin ilk açılışında tekke ile medreseyi birleştiriyor ve burada ders verecek hocalar Nakşi Şeyhi olacak diyor. 1909 da yeni bir reform yapılmıştı. Artık Medrese mezunlarının geri kaldığını, zamandan uzaklaştığını hissetmişlerdi. Dedemin de şeyhi olan Ziya

Efendi var. Ziya Efendi yeni bir medrese kuruyor ve bu sefer neyi birleştiriyor biliyor musunuz? Tekke, medrese ve mektebi birleştiriyor. Mektep Avrupa usulü. Mektepte laboratuvar var, kütüphane var, spor salonu var, astronomi için ayrı, fizik için ayrı, kimya için ayrı odalar tahsis edilmiş, beden eğitimi yeri var matbaası var, mecmua ve gazetesi var ve en önemli şeyi sona sakladım. Avrupa'yı tanımak gerektiğine inandıkları için Medreseye o zamanki meşhur dil Fransızca'yı ders olarak koyuyorlar. Müslümanlardan Fransızca bilen olmadığı için de bir gayri müslime medresede ders verdiriyorlar. İslah-i Medaris'te yaptıkları bu ve tedrisatın nasıl olacağı ile ilgili bir tüzük bastırıyorlar. Bugün o tüzük elimizde ve ben maddelerini yazdım. Bir profesör hocamız onu çalışmıştı. Konya'da basıldı. Bunu şunun için söylüyorum: Zamanın şartlarına ayak uyduramayan müesseseler olduklarını idrak ediyorlar ve gerekli tedbirleri hemen alıyorlar Konya'da. Devlet ise Hilafet-i Aliye Medreselerini 1914 ten sonra kuruyor. Bunlar 1909 da karar veriyorlar. Ve Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi gelip inceliyor, burada konferans salonu var orada konferans veriyor. Ertesi sene de oğlunu buraya gönderiyor,

burada okusun diye. Hanımı diyor ki “Herkes İstanbul’a gönderiyor sen ne yapıyorsun?” “Gittim gördüm şakır şakır Arapça konuşan yazan talebe yetiştiriyorlar”. diye cevap veriyor.

Islah-i Medaris’te

Evet Konya’daki Islah-ı Medaris’te öğreniyorlar İşte Devlet bunu örnek alıp sonra kendisi de o Aliye medreselerini kuruyor. Atatürk de geliyor, hatta büyükçe bir meblağ para gönderiyor çok başarılılar diye. Konya’da espri yapıp keşke para göndermeseydi de kapatmasaydı diye. Sonra kapatılıyor biliyorsunuz.

Onu Atatürk kapatmıyor da galiba Maarif Nazırı Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nda yazmadığı halde kapatıyor.

Onun için Islah-ı Medaris, dedemin medresesi, mesela çok önemli bir farkı söylemek istiyorum Dedem evde bir odadan bir odaya geçerken selam verirdi. Selam mecburi idi. İstanbul’a gelmiş köprüde yürürken de aynı selamı vermeye başlamış. Dayım demiş ki Baba burada gayrimüslimler de var. Olsun almazlarsa

Prof. Dr. Mustafa Fayda Hocamız Prof. Dr. Ahmet Emre Bilgili ve Prof. Dr. Azmi Özcan ile Türkiye Maarif Vakfı İstanbul merkezinde

selamımı geri alıveririm diyor. Her gördüğüne selam veriyor. Niye biliyor musun? Tüzüğünde yazıyor. Hz. Peygamberin hadisi. Bunlar hadisle amel edileceğini yönetmeliğinde yazıyor.

Medresenin mi?

Medresenin tüzüğünde.

Selam da mı onun tüzüğünde var?

Evet tüzükte yazılı. Selam yayılacak.

Gündelik hayata ilişkin şeyler de yazmışlar.

Ameli hayatla ilmi hayatı telif etmek için büyük gayret gösterilmiş. Mesela dedemin kendi sesinden 21 konuşma var internette şu anda. Bir ayete mana verirken “Allahi seven kul olmakla yetinmeyelim Allah’ın bizi seveceği kul olmaya gayret edelim” diyor hocam. Ve bunu da yaşıyor.

Mustafa Küçükbaşçı’yı nasıl yetiştirdiniz?

Mustafa Küçükbaşçı, bizim bütün dedelerimizin yakın çevresi, bazı komşuları, uzak akrabaları dahil onların himayesinde yetişmiştir. Mesela bana soruyorlar imam hatibi sen mi seçtin

diye? Kurulmasına bütün vücuduyla yardım eden bir insan, Dedemiz, varken bizim seçmemiz diye bir şey söz konusu olabilir mi? Okuyacak kim varsa imam hatibe gitmişti elbette. Mustafa'nın babası hafızlığın değerini takdir eden bir insan Çocuklarını ve torunlarını hep hafız yetiştirdi. O yetişirken ben Konya'da değildim. 1962'de Ankara İlahiyat Fakültesine gittim bir daha Konya'da hiç devamlı yaşamadım. Bugün de öyle. 19 senem Konya, 1962 – 1985 Ankara, 1985'ten beri de İstanbuluyum. Mustafa'nın bizim talebimiz olması

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde başladı. Mustafa ondan sonra benim ilgime girdi ve kendisine tavsiyelerim oldu. Tavsiyelerimin birini yaptı birini yapamadı. Allah rahmet eylesin.

Hangileri Hocam?

Yaptığı; Medine-i Münevvere'ye giderek Arapçasını ilerletti geldi. Yapamadığı dediğim de ilmi olarak yapamadığı. Ben dedim ki kendisine: Harameyn çalışıyorsun, Türkçemizde' Kiblemiz Kâbe' diye bir kitap yok. Kitap yaz adı da 'Kiblemiz Kâbe' olsun dedim. Bütün

müminlerin evine girsin, herkes okusun dedim onu yapacaktı onu yapamadan gitti. Rahmet olsun

Mustafa'nın Konya'da yetiştiği yer İmam Hatip okulu, hafızlığa çalıştığı hocası da İsmail Hoca Ketenci. Allah selamet versin çok insan yetiştirdi. Mustafa Hafız olduktan sonra İmam Hatibi bitirdi.

İlahiyata gitmesine siz mi vesile oldunuz?

Hayır, kendisi istedi. İmam Hatibi bitirdikten sonra başka

“Mustafa’nın yetişmesinde aile muhiti yanında Konya’nın tabii atmosferinin tesiri de var. Tabii atmosfer, bu atmosfer nedir? Bir kere merkezi camidir. Mahallede cami, dükkanlarında cami, İmam Hatip’te cami, cami olmayan bir yer yok. Hayatın merkezi cami onun için Mustafa’mızın cemaatle namaz kılma alışkanlığı hep devam etmiştir. Biliyorsunuz en son gününde bile namaza gitmiş Akşam namazına gitmiş.”

bir tahsil düşünemezdi, hafız olmuş. Marmara İlahiyat’ı seçmesinde ben tesirli oldum mu diye düşünüyorum, ama zannetmiyorum. Marmara o zaman İlahiyat fakülteleri içinde Ankara ile baş başa giden bir müesseseydi. Mustafa’nın yetişmesinde ailenin payı olduğu gibi Konya İmam Hatip’teki hocaların da payı vardır. Hem iyi yetişmesinde hem de kafasını bulandırmadan kendi branşında yüksek tahsil yapmaya teşviklerinde büyük teşvikleri olmuştur. Benim yanımda doktora yapmasının tercihini nasıl yaptı? Tarih mi düşündü ilk baştan onu bilmiyorum.

Mustafa’nın yetişmesinde aile muhiti yanında Konya’nın tabii atmosferinin tesiri de var. Tabii atmosfer, bu atmosfer nedir? Bir kere merkezi camidir. Mahallede cami, dükkanlarında cami, İmam Hatip’te cami, cami olmayan bir yer yok.

Hayatın merkezi cami onun için Mustafa’mızın cemaatle namaz kılma alışkanlığı hep devam etmiştir.

Biliyorsunuz en son gününde bile namaza gitmiş Akşam namazına gitmiş. Onun için aile muhitiyle mahalle muhiti farklı değildi Konya’da hem İslam enstitüsü hem imam hatipe dedem rahmetlinin çok hizmeti oldu. Kuruluşunda hep çalıştı, Yapıldığında da hoca olarak.

Mustafa, hep sanat ile de iç içe olmuştur. Konya’da dedemin sevdiği insanların çevresinde Tahir Karagöz, Hacı Bayram İmamı Zekai Hoca, Dişçi Nuri Yılmazgil, Ali Kemal Belviranlı, Fevzi Özçimi bunlar Saadettin Kaynak’tan ders almış Konya’nın müsikşinaslarıdır. Bunlar mevlüt okurlar, ilahi okurlar kendi ayrı meslekleri var bunların yani bizim imamlar müezzinler gibi Mevlüt okuyan değil bunlar sanat yapan sanat

icra eden insanlar Mustafa bunların hepsini gördü dinledi.

Konya’nın temsil ettiği değerlerin bugüne kadar canlı bir şekilde yaşıyor olmasında sizin ilave edeceğiniz bir şey var mı Hocam?

Konya tabii olarak dindar bir muhit. İmam Hatipte biz Farsça mesnevi okurduk

Konya’da medrese geleneği devam etti mi? Bitlis’teki gibi, Mardin’deki gibi Diyarbakır’daki gibi mesela

Benim bildiğim muhitlerde Arapça ve Hadis, Tefsir ve Fıkıh kitabı okuma geleneği olmuştur. Fakat bunların içinde hoca olarak imam hatip veya müezzin olarak bulunanlar olduğu gibi sonra imam hatibe gidenlerde

olmuştur. Mesela bizim imam hatip de en azından çocuğuyla beraber karne alan talebe arkadaşlarımız vardı.

O zaman Devlet de müsamaha etti. Lisede evlilik olmaz çünkü. Bunların bir kısmı yaşını küçülttü veya evliliğine de göz yumuldu. Ama ilk mektebi bitirerek imam hatibe gelen benim gibi insanlar esnaf çocukları, onun dışında köylerden ilçelerden gelenlerin bir kısmı bir veya iki sene kaybetmiş olabilir bir kısmı hafızlığa çalıştığı için bir kısmı imkân bulamadığı veya imam hatibi henüz bilmediği için.

Peki Konya'da çocukluğunuzda sizin duyduğunuz dini ilimlerde bir tahdit söz konusu muydu?

Dini ilimlerin tahsili yoktu ki. Hacı Veyis hocanın tek menkıbesini biz aile olarak biliriz. O da çocuklara Kur'an okuturken polis karakoluna celb edilmiş. Komiser bıktım senden hoca diyerek yüzüne bir tokat vurmuş sonra da hadi git evine dendiğinde komisere demiş ki komiser bey elin acıdı hakkını helal et. Kendi dedemle ilgili bu konuda duyduğum tek menkıbe bu? İşte olan buydu yani okutulmuyordu dersler zaten. Evinde saklı okutuyor

hoca kimsenin haberi yok iki talebe üç talebe geliyor. Doğudaki gibi kurumlaşmış medrese yoktu Konya'da. Öyle hoca da yoktu. Öyle bir düzene alışkın değildi millet. Kur'an'ı çocuklara veya hanımlara öğretiyorlardı. Namazlık için.

Konya ile ilgili başka söyleyeceğiniz bir şey var mı Hocam?

Konya ile söyleyeceğim şey aileler ve onların dindarlıkları sonradan görme bir dindarlık değildi.

Bence dindarlığı ne gösterir? Haram helale riayet cuma günleri, bayram günleri kurban günleri bugün ne yapıyorsa 70 sene evvelde aynı şey yapıyordu.

Evet, Merkezde Cami var, Camiler var

Camiler var evet bazı camiler kapatılmış, İplikçi Cami gibi ama sonra açıldı onlar hep. Ben o dönemi görmedim. Ben 1943 doğumluyum çünkü. 1943 doğumlu demek 50'den sonrasına aklım eriyor demektir. Mesela benim nüfus kâğıdında kömür alındığı, kaput alındığı yazan mühürler vardır. Ona yetişmişim. 1962 de ayrıldım Konya'dan.

Konya nasıl görülüyor ayrıldıktan sonra ?

Konya İstanbul gibi çok gelişmiş, mahallelerinde kayboluyorum. Bilmediğim isimler semtler okullar. Çok gelişmiş, halkın arasında zenginliğin neşv ü neva bulduğunu görüyorum. Zenginlik yayılmış yani artık arabadan geçilmiyor. Eskiden bisikletle gittiğimiz yolları bugün arabayla gidiliyor. Konya çok gelişmiş ve planlı gelişmiş Türkiye'de gecekondusu olmayan birkaç şehirden birisidir Konya.

Zenginliğin dini yaşantıda bir tesiri oluyor mu?

Biliyorsun dindarlar dindar görünüyor ama çok günah işliyorlar diye bir anlayış yaygınlaştırılmaya çalışılıyor son zamanlarda. Konyalı bilerek günah işlemez denir. Alışkanlık haline günahlar gelmez yani meselâ.

Küçükbaşçı nasıl yetişti anlatır mısınız?

Mustafa anne babasının dindarlığı yanında benim büyük dedem. Hacı Vesizade dedemin de torunudur. Benim annem de öyleydi. Çocukluğumda biz bir uyuyorduk. Sabah namazından

bir saat evvel abdestini alır
teheccüdü kılar ve zikre
başlarlar oturdukları yerde. Ne
zaman kadar? Sabah namazı
vakti gelinceye kadar sonra
yatmazlar. Kahvaltıları hazırlar,
erkekleri işlerine gönderdikten
sonra kadınlar kuşluğu kılıp
uykusuzlarsa o zaman uyurlardı
biraz. Benim annem 64 yaşında
vefat etti. 1978-1979'da babam
vefat etti. o da 69 yaşında idi
vefat ettiğinde. Ben annemi
bildim bileli hep teheccüde
kalkardı. Genç yaşında başladı.
En az 30 senesini hatırlıyorum
annemin teheccüde kalktığını.

Babaannenin tesiri var
Mustafa'ya, çünkü aynı evde
kalyordu. Çünkü Babaanne
onun beyi vefat ettikten
sonra vefat edinceye kadar
Mustafa'nın babasının evinde
kaldı. Hafız oldu diye ayrı
bir muhabbet besliyordu.
Dedemde büyük bir Ehlibeyt
muhabbeti vardı. Mustafa'ya
onun da aileden sirayet
ettiğini biliyorum. Onun için
ehlibeyt sevgisi konusunda
bizim iç yapımızda hiç eksiklik
hissetmedim. Mustafa da ben
de ehlibeyte ayrı bir muhabbet
besleriz. Bu aile içerisinde
dedemin ashap sevgisi Ehlibeyt
sevgisi hiç görmediğim
düzeyde idi. O derece ki
Peygamberimizin sahabelerinin
peygamber efendimizde
sıhriyet bağlarını bilirdi.

Mustafa Küçükaşcı ile ilgili
söyleyeceğim başka bir şey,
Mustafa ne yaptığını bilecek
bir olgunlukla geldi İstanbul'a.
Hafız olmuş, İmam Hatip'i
bitirmiş, fakülteyi bitirmeden
evlenmiş. Bu ölçüleri kazandı
Mustafa, küçük zaafı
yoktu, kıskançlığı yoktu.
Yardım etme anlayışı çok
gelişmişti. Yardımseverlik, belki
babasından ve babaannesinden
veya genlerinden geliyordu.
Çünkü gerçekten bir türlü
yok demeyi bilmezdi Mustafa.
Onun için paçasını her isteyene
kaptırmıştır. Çok iş yapmıştır.
Yapmaya teşebbüs etmiştir.
Bu iyi mi oldu kötü mü oldu
muhasabesini yapacak durumda
değiliz. Böyle olmuştur böyle
yaşamıştır.

Dedenizin maişetini nasıl temin ettiğini hatırlıyor musunuz?

Efendim Dedemin Şatır'da
tarlaları vardı. Bunun
dışında müftülükten a cami
imamlığından aldığı maaşı ile
yaşamıştır.

Hocam çok teşekkür ederiyoruz, vakit su gibi akıp geçti.

Alâeddin Dârü's-sifâsi